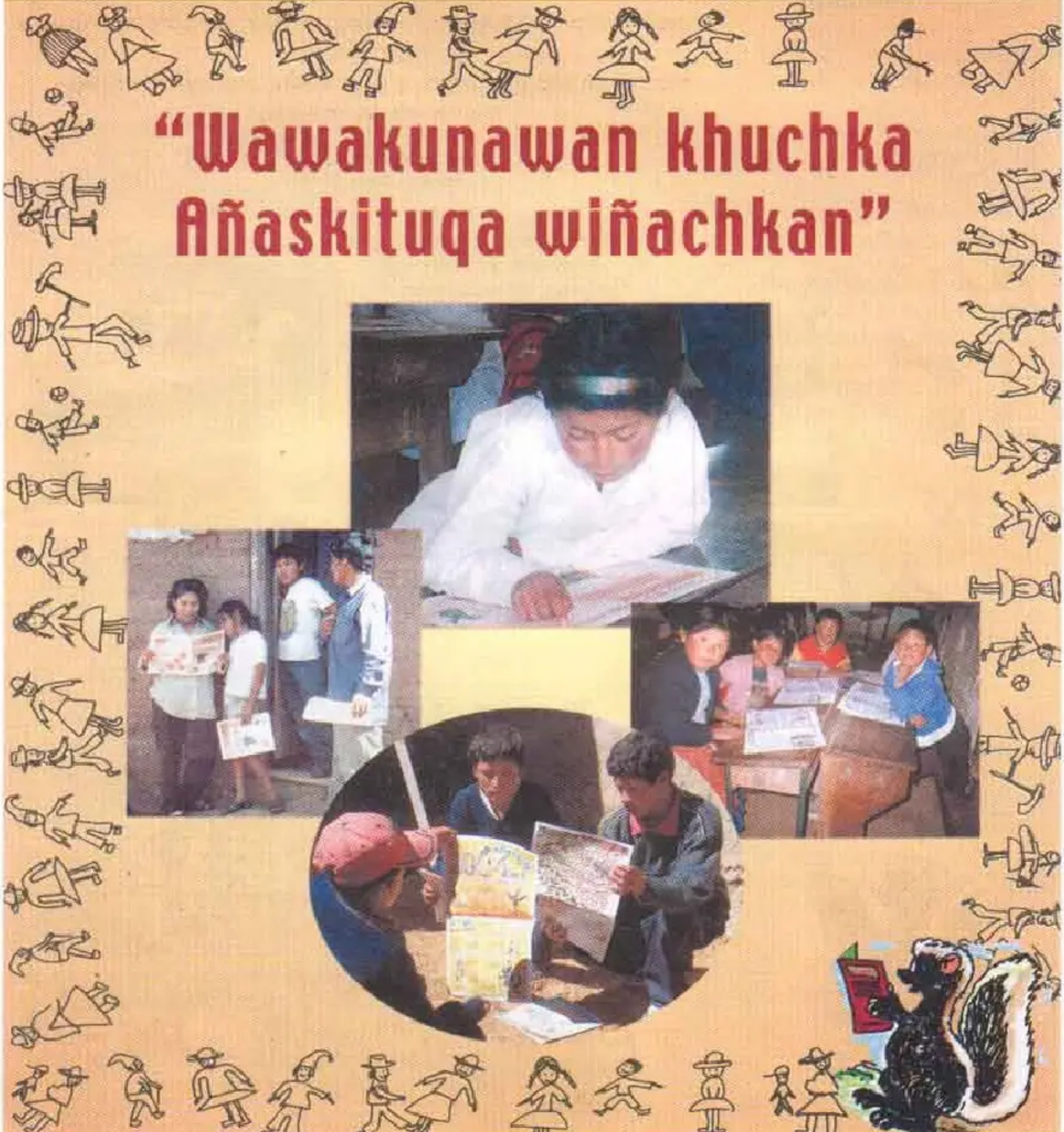

Wawakuna ñawinanpaq

Añaskitu

Kimsa chunka pusaqniyuq • N° 38 • Marzo 2004

“Wawakunawan khuchka Añaskituqa wiñachkan”

"Carnavalpi qhupuyusta ruwaykacharinku"

Qhupi Tin Tin comunidadesmanta apachimunku

"Carnaval p'unchaykunapi raymirikun, kusirikun, q'uarikun ima runaqa"

Carnaval raymipi, qhupuyusta ruwayqacharinku, comparsaspi tususpa puriyqacharinku.

Martes ch'alla p'unchayri, q'uarikunku, puqllaykacharinku. Manchayta kusirikunku.

Jimena Argote Vallejos
Escuela: Curso 3° "A"

Periódico
Conosur

rak'ikuchkaptin Tin Tin (Mizque) chiqapi chantá Qhupi comunidadpi (Carrasco) wawakuna Añaskitupaq siq'irisqanku kay jina k'achituta. Qankunapis ajina siq'ispa, qillqarikuychiy, ajina llugsimunanpaq.

Carnavalpiqa t'inpupis mikhuna, aqhapis ukyana. Ay watakama carnauales.

Kay jina k'achituta apachim usqanku. Pachi niykichiq wawakuna

Willariwanchik...

Burritumanta, Atuqmanta Leonmantawan

Uk Burrito quchiraritapi mayu patitapi mikuchkasqa. Chaypitaq Atuq jamusqa:

- Cumpa burritu imata ruwarichkanki, nisqa a.
- * Kaypi mikhurichkani, nispa nisqa
- Imayki kay, nisqa. Pinkilintun llusqirichkasqa
- * Fusil de cañon, nisqa, Runtitusnin llusqirichkasqa.
- Imayki kay, nisqa
- * Municiones, nirisqa
- Disparariy ma! Burrituqa, q'itar, t'ir. t'ir qurisqa a. Atuqqa chinkaykapusqa balearpawan nispa.

Chaypitaq León jamusqa,
- Mikhukapusqayki burrito nisqa
* Jina mikhukapwaypis.

Kay chakisituypi khichka kachkan urqhuriway
-Ya pis nisqa, makinwan urqhunayachkasqa
* Kirituykiwan a, nisqa burrituqa Ukta kirunwan urqhuchkasqa, libre uk jayt'asupi kirusninta qhallirpachisqa.
- Chayqa i?, wañurpachin, dispararpan nirisqa Atuqqa ayqirikapusqa.
Chaypi tukukapun.

Tata Cruz raymimanta

Kay wawakuna Tata Cruz raymimanta willariwanku.

"Takispa, tususpa, q'usñichispa purimunku"

Vacas comunidadmanta wawakuna Tata Cruz raymimanta willariwanchiq. Imaynatachus paykuna raymita ruwanku chaymanta Kayta riaschiwanchiq: Juan Vitalio Montenegro, Limberth Mamani, Ruben Garcia.

"Chaymanta q'usñichimunku, q'uwakamunku, chaypi Santa Vela Cruz tatalata iglesiata muyuchinku, procesionta ruwachkanchik ninku. Jatun santuta hombronkupi apaykachamunku, tususpa, takispa purimunku".

"Chayllapitaq wawasta mañakunku 'kunan wata papata sumaqta puquchikusaq' nispa takirikunku, wawata quway nispa mañakunku".

"Mayo killapi Tata Cruz raymiman tata, mamayku rinku. Rispaqa aghitasta tomarikunku. Tata Cruzman rispaqa, velata k'anchachikamunku, velata k'anchachikunku wakinkuna sayarpachiytawan ripunku. Wakinri tukukunankama karikunku, tukukuptinkamarag ripunku".

"Mamakunayku, cebadasta, papasta apanku. Aswan jatuchachiqninta apanku, cebaditasta makisitunman churanimunku".

Taracollo Comunidadmanta

Wawakuna Añaskitu
p'anqamanta
ch'aqwarisqanku

“Qhichwapi ñawirikuyta yachakuchkani”

Yachachiq
Félix Policario,
grabadoran jap'inisqa
wawakunawan Añaskitumanta
parlariq churakusqa.
Ñawirina
ch'aqwarisqankuta?

Taracollo Yachay Wasiman achka kutitaña Añaskitu p'anqata apachiyku. Ajinapi, wawakunapis Añaskituman qillqarimullankutaq. Kay apachiku chayamunanpaq, profesor Félix Policario yanapariwayku. Wawakunaman, yachachiqman ima, pachi niyku. Ñawpaqman yachayniykichiqa apallaychiqpuni.

Tapuy: Añaskitu p'anqamanta mayqin laqhitataq
astawan ñawirinkiri?

Kutichin, wawa Natalio Ricaldez: Tukuynin kaqta,
imasmarista, tukuy imata. Nuqapaq waliqlla.

Kutichillantaq, wawa Felix: Dibujosninta,
letrantinta, tukuy ima, pukllaria laqhita, imasmarista
ima.

Uknin wawa kutichillantaq: Kay willaysitumanta,
almanaquewan ima.

Tapuy: Imakunata Añaskitu p'anqawan yachakunkiri?

Kutichin Natalio: Ñawirikuyta yachachkani, qhawaripa
dibujosta nuqapis ajinitasta ruwaq kallanitaq.

Tapuy: Imapaqtaq waliq Añaskitu p'anqa kasqa?

Kutichin, Fernando: Tukuy imaymanas ruwarinaykupaq,
imasmarista, tukuy imata.

Kutichin Maura Mamani: Tukuy imata, qhawariyku,
cuentitosta ñawiriyku, willaysitusta.

Tapuy: Imata munawaq Añaskitu p'anqa ukhupi
lluqsinanta?

Kutichin Maura Mamani: Imasmarista, almanaqueta,
cuentos, arawikuna kanankuta munayman.

Tapuy: Chanta, Almanaquewan imata ruwachkankichiqrí?

Kutichin, Fernando: fechas qhawarichkayku, sapa
p'unchaykunapi numerosninta muyuchiyku. Ima p'unchaypi
kanchiq chayta qhawarinaykupaq sumaq.

Felix Kutichin: Nuqa Archivadomiyipi almanaqueyta
apaykachachkani.

Tapuy: Karunchakuspaña, imata Añaskituman niriwaqchiq?

Kutichiy: Pachi nini k'achitu kaptin. Astawan llusqinanta
munayku. Ruwasqasniy llusqimunanta munayman.

Kutichin Maura Mamani: Añaskitu, pachi almanaquesta
apachimuwasqaykumanta.

Felix: Qhipapaq cartitata apachisaq.

Taracollo 25 de marzo de 2009
yanapariq
añaskitu
Cochabamba.

munarqa añaskitu
gamarayq nisqiyta munayku
almanaqueta mancharay kachata
apachimuwayki munarqa
qan gamarirwaq ruwarqarmiykuta
qan apachiyki munarqa
añaskituman churaypapuwasayku

chayta nisqa qanmanita
karunchakapuni

Maura mamani apara
Cora aymta
Ercolla taracollo

Qillqarillasqankutaq:

Natalio Ricaldez, Maura Mamani, Fernando Fernández,
Roberto Ricaldes ima. Paykunta pachi wawakunap
sutinpi niriyku. Qillqariychiqpuni.

Añaskituqa wawa yachasqanta ñawpaqman apaspa kachkan"

Qhawarisqaykiman jina Añaskitu imaynataq?

Kutichiy: "Chayman kutirichispa, Añaskituqa may waliq karichkan, ñawpaqman aparinapaq, Añaskitu sutiyuqpis pay, aswanpis ñawpaqman thaskirinapaq. Añaskituqa yanaparispa kasawanchiq, ñawpaqman aparispa culturanchiqta, yachaqayninchiqta".

Tata jina munawaqchu wawasniyki Añaskituman qillqarinankuta?

Kutichiy: "Imayna manari, tukuy sunquwan, may jatun kusiyan Añaskutaqa jap'iqarispas kasunman, wawa yachasqanta ñawpaqman apaspa kachkan, astawan umacharina kanman Añaskituman qillqarinankupaq".

Wasiykiپی chay Añaskituan imata ruwarinkichiq?

Kutichiy: "Wasipiqa, ñawirinchiq, umacharikunchis, wawakuñawanpis puraqmanta

yanapanarikuspa, wawaspis tapuriwasqanchiqman jina kutirichinchiq.

Añaskitupi tiyan imasmaris, waq willaysitus, may sumaq chay willaysitusqa karichkan. Chaypi almanaque karichkallantaq".

"Ñawpa yachachiqkuna wawastaqa ujinamanta yacharichiq karqanku, mana kay kunan profesor Felix Policario yacharichispa kachkan jinatachu".

"Yachachiyta yachachiq kanku, mana kay culturanchiqman jinachu, kay Añaskitus ladomantaqa mana paykunaqa yachachispa kaqchu karqanku. Kunan yachachiqninku wawaswan Añaskitupaq qillqarisqanku".

Ajñata nin Junta Escolar: Toribio Fernández (Taracollo comunidadmanta, Morochota - Provincia Ayopaya chiqamanta paypis Añaskitumanta pariarillantaq.

Añaskitupaq takiykunata wakichisqanku

Waynuchukunapis Añaskupaq tocaripusqanku

Jaku ripuna Añaskuy jaqay lomata wasaykusunchiq, wasa papaman chayaykusunchiq, laqatitusta pallakusunchiq.

Qayna p'unchay Añaskituy, kunan p'unchay Añaskituy, jask'iy, jask'iy Añaskituy, laqatu kanpuni Añaskituy.

Kay Arawi Añaskupaq

Pallay, pallay Añasku, apurata laqatusta jap'inkinachu, dueñonwan jap'ichikuwaq Añasku, jaku ripuna añasku sut'iyamuchkanña

ITusurikuna kay wayñituspi Añaskituy!

IAri tusurina kachuni!

"Añaskituman, kunitanpiqa pachi, pachi nirinchiq, sumaq jatun maki q'apiykuyta jaywaykurisunman Añaskitumanqa"

Kay jina k'acha wayñitusta Taracollo comunidadmanta waynuchukuna Añaskitupaq qillqarinaku, kuisqa paypis tusurinapaq.

Ayqikapullayña Añaskituy sut'iyamuchkanña Añaskituy dueñon wanchisunqa Añaskituy

Maymanta jamunki Añaskituy p'anqa jap'irisqa Añaskituy Wawapaq kawsaynin Añaskituy apaspallapuni Añaskituy

“Wawakunapis t’ukurinku”

Kay 2004 wata qallariypi Morochata Municipiopi provincia Ayopaya jap’iypi jalun ch’ampay jalarirqa, ñawpa autoridades municipales, asesores ima, mana ch’uwatachu qullqita opayqachasqanku. Jinamanta comunidades municipio jap’iypi, organizacion sindical jina jalun movilizacionespi kuyurkurqanku, Alcaldeta, Consejoleta, Asesoria ima phawachinankukama. Juchayuchkunata comunidad kikin usos, costumbresman jina jasul’irqanku.

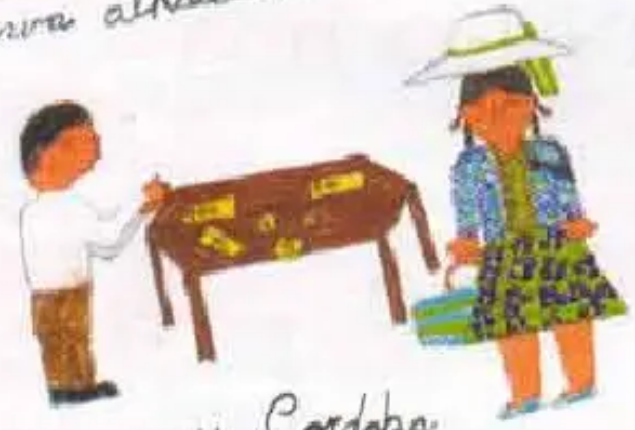
Kay juchasninku pampachakunanpaqri, “comunidadninku ukhupi llank’ananku tiyan, nitay comunidadmanta llusqiyta atinkuchu”, kamachikuna ninankukama.

Comunidades ukhupi normas comunales tiyan, chayman jina ima ch’ampayllapis rikurimuptin ch’uwachanapaq.

Wawakuna Taracollo Yachay Wasimanta kay ch’ampaymanta uyarispa, paykunapis yachachiqninkuwan t’ukurisqanku, “mana sumaqchu nispa”. Chaylataq siqimusqanku, cartlasta qillqamusqanku. Añaskita p’anqata ñawiqkuna yachaspa t’ukurinankupaq.

suwa alcaldemanta

singuyamli Cordoba qullqita

suwakun suwakuspa chapayarin kunanga wasiyig karayusq sumaq wispa chay suwa llanaga

Singuriani suwa alcalde muruchata manta

Singuriani cordoba miray alcaldita zapiskaspa tullu runi- tu karga, kuman alcaldeta zapis- pa payga suwakun qullqita- payga kuman askha qullqita kuman payga apayka- chaskan kumanta, pay qha- paqyarishan kunanga suwa masisnintaga zapiyaris- qanku chay suwa masisninta magarpa llawarta thu- qachirganku chay suwas- taga. singu tatarwan papiy- tawan magayimankuta mu- nani chaypi suwakusya ya- changa

pukllarikuna...

Añaskituqa, Congreso Educativo Challacava comunidadman risqa. Chaypitaq wawakunawan tinkuykusqa, kay imasmarista ruwanarikusqanku, ñawirina.

Imas imas kanman...

Uk puka thantapi achka ch'iyas watasqa kanman

Uk jusk'unta yaykunman kimsa jusk'uman llusqinman

Uk azul panueletapi achikha ch'iyas q'ipichsqa kachkanman uk parti t'antawan ima.

Patan waka qara ukhuntaq chivo qara

Qajan mana richarikunmanchu

Kutichiyanta imasmarikunap uritanman qillqariy. Mana yachaspuqa kay laqhipi tariy

Trompo pukllana

Trompoqa maderamanta bolita, puntanpitaq clavito tiyan chay clavito mana jatunchu, juch'uysitulla. Chaymanta madera bolitaman q'aytuta mayt'unku, chaytataq karuman chuqaytawan q'aytunta aysanku, chaypitaq trompoqa muyun, achaypitaq atipanakunku. Wakinqa ajina muyitus ruwaytawan, q'aytunta uqharinku pataman. Waqtaq saca trompo ninku, muyu ukhituman churanku, chaymanta ajina chuqaspallataq urkhunku anchaypi atipanakunku.

Wawakuna Climer Montaña, Rubén García, Juan Vitorio, Edgar Chura ima trompo pukllanamanta willariwanchiq, paykuna Paredones, Challacava, Vacas comunidadmanta.

Qankunapis wawakuna willarimuychiq ima pukllaykunatataq comunidadpi pukllarinkichiq.

